

Legea conversiunii din 7 aprilie 1934 și incidența acesteia asupra Băncii "Oituzul" S.A. și Casei de Credit a Agricultorilor din județul Bacău*

de Ioan Ungureanu

Imperativele relansării economice de după marea criză din anii 1929-1933 au impus un întreg ansamblu de măsuri care își propuneau să revigoreze toate laturile vieții social-economice românești. În acest scop, revenirea Partidului Liberal la guvernare la jumătatea lunii noiembrie 1933 a însemnat și stimularea introducerii unui cadru legislativ adecvat reluării producției și activității comerciale prin eliminarea unor factori care le frâneau, între care povara datoriilor agricole către instituțiile bancare și de credit constituiau un principal obstacol¹.

Decretul regal din 29 noiembrie 1933 care prelungea termenul de plată a debitelor agricole până la 1 martie 1934, ajunse deja la scadență prin legea adoptată la 14 aprilie 1933, nu va soluționa problema. Nici legea trecută prin parlament la sfârșitul lunii februarie 1934, care modifica pe cea din aprilie 1933 și prelungea achitarea datoriilor agricole și urbane până la 1 ianuarie 1934 nu a avut sorți de izbândă.

Insolvabilitatea datornicilor, pe de o parte, și stimularea agenților productivi plin despovărarea financiară a acestora, pe de altă parte, au constituit principalul mobil care i-a determinat pe liberali să treacă prin cele două camere o nouă reglementare, votată la 7 aprilie 1934 și anume Legea pentru lichidarea datoriilor agricole și urbane, sub incidența căreia vor intra toți debitorii agricoli și urbani, fără a se mai ține cont de categorisirile și scadențele prevăzute în legile anterioare. O asemenea orientare urmărea ca tocmai posesorii unui mai mare volum de capital și de proprietate să fie stimulați pentru a deveni principalii vectori ai relansării economice.

Fiind cu mult mai radicală, această lege va avea pentru început și chiar pe durata a câțiva ani un impact nedorit pentru instituțiile financiare și de credit, unele reușind să depășească prin măsuri adecvate efectele legii, altele fiind nevoite să-și închidă definitiv ghișeele. Pentru ilustrarea acestor aspecte ne vom opri în cele ce urmează la două din astfel de cazuri: Banca "OITUZUL" S.A. și CASA DE CREDIT A AGRICULTORILOR DIN JUDEȚUL BACĂU S.A.

*
* *

Constituită într-o perioadă de puternică deflație, de penurie de masă monetară, de după Marea Unire de la 1 Decembrie 1918, Banca "OITUZUL" din Bacău a luat ființă la 13 decembrie 1920 sub dubla denumire Casa de Credit sau Banca Cooperativa

¹Comunicarea susținută la Simpozionul Internațional pe probleme de istorie financiar bancară cu genericul: "Muncă, bani, bănci, cultură și politică (sec. XVIII-1997)" organizat de Universitatea din Oradea, între 2-4 mai 1997, ediția a IV-a.

1. Istoria României între anii 1918-1944, Editura Enciclopedică Română, București, 1971, p. 156-161

de Credit și Economii "Oituzul" Bacău². Cei 51 de membri fondatori își propuneau prin actul constitutiv și statut ca acest așezământ bancar să contribuie la dezvoltarea creditului și economiei prin stimularea elementului românesc în finanțarea întreprinderilor comerciale și industriale. După cum se știe, s-au creat atunci în țară o pleiadă de bănci, dar multe din acestea s-au prăbușit în anii următori ca urmare a îngrădirilor create de unele legi speciale și a proastei administrații. Banca "OITUZUL" se număra însă printre instituțiile de profil ce au trecut cu succes perioada de crahuri, devenind una din cele mai solide și stabile bănci de provincie.

Având un capital inițial de 53.600 lei subscris doar de 28 membri, noua instituție își va începe operațiunile la 1 ianuarie 1921 prin acordarea de împrumuturi pe o durată maximă de 6 luni cu o dobândă de 2 %. Statutul de societate cooperativă îi îngrădea însă posibilitățile de sprijin din partea altor instituții financiare puternice cum era Banca Națională, aceasta refuzându-i în mai multe rânduri solicitările de credite. De aceea, după numai doi ani, la 4 martie 1923, adunarea generală extraordinară a acesteia hotărăște transformarea în societate anonimă.

În noua formulă pornește cu un capital de un milion lei, împărțit în 2000 de acțiuni nominative a 500 lei fiecare, din care 1194 erau deținute de 9 persoane fizice, iar 806 acțiuni revenind băncii.

Capitalul acestei instituții va cunoaște o permanentă creștere: 3 milioane lei în 6000 de acțiuni la 29 februarie 1924; 5 milioane lei în zece mii de acțiuni la 1 aprilie 1925 când, pentru 1820 acțiuni subscrisu și un număr de 21 de belgieni. La 15 februarie 1926 se hotărăște dublarea capitalului de la 5 la 10 milioane, acoperit în mai puțin de o lună, întrucât doi belgieni vor prelua alte 3000 de acțiuni: Florent Kalmeș cu 2000 acțiuni și E.G. Hubart cu 1000 acțiuni; la 28 octombrie 1928 se emit alte 10.000 de acțiuni, capitalul ajungând la 15 milioane lei.

Dezvoltarea comerțului de bancă și creșterea capitalului a permis și crearea unor filiale în teritoriu: la 7 decembrie 1924 se crează o sucursală la Onești, iar la 22 februarie 1925, la Buhuși. La 16 decembrie 1928 se realizează fuziunea cu Banca de Industrie și Comerț din Moinești, prilej cu care se emit alte 8000 de acțiuni pentru acoperirea acestei fuziuni, iar la 5 noiembrie 1929 prin emiterea a încă 2000 de acțiuni se va rotunji capitalul la 20 milioane și care se va menține la acest nivel până la 31 octombrie 1942, când, din cauza deprecierei leului și a creșterii cererii de numerar, se hotărăște creșterea acestuia la 50 milioane lei prin alte 3 emisiuni a câte 10 milioane fiecare.

Semnificativ în activitatea acestei instituții este și faptul că între anii 1923 și 1929 fondul de rezervă a crescut continuu, de la 43.334 lei la 7.395.000 lei.

Criza economică mondială, care pentru România a însemnat scăderea catastrofală a prețului cerealelor (alături de lemn și petrol), în timp ce recoltele anilor 1929 și 1930 fuseseră abundente, a creat mari dificultăți economiei naționale, în anul 1930 operațiunile de credit cunoscând o stagnare generală.

Restrângerea creditului privat pe piață a fost cauzat în această perioadă de criză și de unele legi excepționale cum au fost cea a concordatului preventiv și cea de modificare a unor dispozițiuni din procedura civilă privitor la executarea silită. În aceste condiții, insolvabilitatea particularilor a făcut ca în anii 1931-1932 să accentueze

2. Direcția județeană Bacău a Arhivelor Naționale, Fond Banca "OITUZUL", dosar 1/1920, fila 2

neîncrederea publicului depunător în instituțiile de credit ceea ce a creat acea panică bancară ce a condus la știutele crahuri de care nu au fost ferite chiar și unele bănci de renume mondial.

Ei bine, chiar în aceste condiții, Banca "OITUZUL" a trecut de criză cu succes datorită lichidității plasamentelor și a disponibilităților în numerar ținute la B.N.R. și în casa proprie. Mai mult decât atât, în această perioadă de haos bancar ce a dominat viața economică a țării, respectiva bancă a restituit peste 80 milioane lei din depunerile încredințate spre fructificare.

Ni se pare simbolică aprecierea făcută într-o dare de seamă prilejuită de aniversarea a 20 de ani de existență a acestei bănci, în anul 1942, prin care, privindu-se retrospectiv, se apreciază că cele trei legi de conversiune votate pentru salvarea debitorilor "crezându-se că astfel va fi salvată și economia națională", precum și legea suspendării vânzărilor silite ale imobilelor urbane, "au fost piatra funerară a multe sute de instituții de credit".

În fine, în urma votării celei de a patra legi de conversiune la 7 aprilie 1934, prin care creanțele rurale se reduceau la 50 %, plătile în 17 ani, se crea Băncii "OITUZUL" o pierdere de 11.714.920 lei. Strategia adoptată de consiliul de administrație al acesteia pentru a face față situației a fost aceea de a se recurge la fondul de rezervă din care s-a acoperit suma de 7.134.807 lei, iar din beneficiile anilor 1934-1941 urmând a se acoperi suma de 4.580.113 lei.

În consecință, printr-o scrisoare apelativă "Către onorații noștri deponenți" din 21 septembrie 1934³, acestora li s-a făcut cunoscut că în urma aplicării legii pentru lichidarea datoriilor agricole și urbane pierderile băncii reprezentau o cotă de 28 %, fapt pentru care, începând cu data de 7 aprilie 1934 creanțele depunătorilor se vor diminua în aceeași proporție, diferența urmând a se restitui în termen de 5 ani. "Aducându-vă aceasta la cunoștință - se sublinia în scrisoare -, ținem a observa că sacrificiul ce vi se cere nu reprezintă nici o pierdere dacă ne referim la dobânzile de care ați beneficiat la depuneri în cursul timpului", în continuare făcându-se și precizarea că "în cazul când situația economică se va îndrepta, cotele fixate pentru restituirea de depuneri se vor modifica în favoarea depunătorilor..." La textul respectiv se atașa o declarație⁴ ce solicita acordul depunătorilor la condițiile stabilite, urmând ca semnarea acesteia să se facă de către fiecare depunător, la sediul băncii din str. Regele Ferdinand nr. 4 Bacău. Prin astfel de preocupări procedurale și gospodărint cu chibzuință și atenție banii încredințați de depunători, această bancă a făcut față crizei și a depășit-o cu succes.

Debitorii Băncii "OITUZUL" care beneficiaseră de prevederile ultimei legi de conversiune erau la 31 decembrie 1934 în număr de 710 a căror creanțe nominale fuseseră diminuate prin efectul legii, de la 12.081.793 lei, la 7.596.922, rezultând o pagubă de 4.484.871 lei. În virtutea bonificațiilor prevăzute în lege, debitorii și-au eșalonat plata creanțelor în 2,5, 10 sau în limita maximă de 17 ani, alții rămânând în suferință prin neprezentarea la plată. La 31 dec. 1935 mai existau 576 debitori, din care 99 beneficiau de reduceri între 30 și 60 %, din debitul total de 871.839 lei, mai având de achitat doar 273.162 lei, adică 32,4 % din debitul inițial⁵.

3. Idem, dosar 28/1934

4. Ibidem

5. Dosar 29/1934

Totodată, valoarea efectelor reescontate rămase în suferință la 31 mai 1936 era de 1.603.450 lei, sumă datorată de un număr de 12 debitori. În aceste condiții, bilanțul pe anul 1936 al Băncii "OITUZUL" înregistrează sporuri la toate capitolele cu excepția celui privitor la debitorii conversioniști de la care, față de anul anterior, se mai încasase doar suma de 495.832 lei. Pentru a ilustra vigoarea acestei instituții menționăm că bilanțul pe 1936 înregistrează un beneficiu net de 1.204.665 lei, iar în cel pe 1938 beneficiul este de 1.196.075 lei, fondul de rezervă fiind de două milioane lei. Pe această bază, darea de seamă contabilă pe anul respectiv formula aprecierea că "acum s-a ajuns la consolidarea acțiunilor băncii, grav atinse de legea conversiunii".

Într-o astfel de situație financiară solidă și credibilă, Băncii "OITUZUL" i se încredințează de către Consiliul Superior Bancar misiunea de lichidatoare a Casei de Credit a Agricultorilor din județul Bacău S.A., pe baza deciziei Comisiei capacității de plată⁶, constituită în conformitate cu art. 55 din legea conversiunii din 7.04.1934, decizie întărită prin Hotărârea Tribunalului jud. Bacău, Secția I, din 25 iulie 1936, prin care se respingea cererea din 7 octombrie 1934 a instituției propuse pentru lichidare⁷:

În conformitate cu dispozițiunile Codului Comercial din vechiul regat, Secția I a tribunalului numește Banca "OITUZUL" ca lichidatoare, fixând ca procent insolubil și de reducere a creanțelor cu 51 % pentru respectiva Casă de Credit⁸.

La 20 august 1936 Prim-președintele Tribunalului jud. Bacău înștiințează Banca "OITUZUL" ca fiind lichidatoare a Casei de Credit a Agricultorilor⁹, care având în suferință o cotă de 51% nu mai are capacitatea de plată și de achitare a creditorilor în condițiile minime prevăzute de articolele 53 și 54 din legea conversiunii. Ca urmare, banca își stabilește un procurator ce va fi autorizat și de tribunal, în persoana avocatului Ion Nicolau, cu misiunea de realizare a operațiunilor de lichidare a inventarului și portofoliului acelei instituții.

La 30 septembrie 1936 conducerile celor două instituții au procedat la predarea și primirea activului și pasivului Casei de Credit¹⁰, în valoare de 10.918.354 lei la un capital total de 5 milioane lei. S-au predat, totodată, garanțiile de gestiune, efectele de plată în garanție depuse la Creditul Rural București, efectele spre încasare, titlurile spre păstrare, creanțele ipotecare, cesiunile de creanțe, actele pentru recoltele în gaj, arhiva, precum și bunurile mobile și imobile ce urmau a fi scoase la licitație publică.

În legătură cu aceasta trebuie spus că operațiunile de vânzare a bunurilor și a portofoliului au decurs anevoios. Banca lichidatoare, prin procuratorul ei, a organizat începând cu data de 17 iulie 1937 și până la 6 februarie 1939 un număr de licitații publice¹¹ prin Corpul de Portărei al tribunalului. Observând că la unele licitații nu se prezenta nici un concurent, iar la altele s-a reușit vânzarea unor bunuri, a inventarului agricol și a unei părți mici din portofoliu, se remarcă faptul că la ultima licitație găsită în documente, în februarie 1939, mai era de lichidat o valoare de 2.461.523 lei, sumă

6.Dosar 43/1936, fila 1

7.Ibidem, fila 6

8.Ibidem

9.Ibidem, fila 3

10.Dosar 43/1936, Proces verbal din 30 septembrie 1936

11.Dosar 43/1936, vezi publicațiile de organizare a licitațiilor și celelalte documente în această privință.

compusă în majoritate din portofoliu, iar restul din titluri executorii.

În ceea ce privește activitatea acestei Case de credit care a funcționat timp de 10 ani, între 1926 și 1936, menținem că la data începerii operațiunii de lichidare avea peste 1000 de acționari ce dețineau 8629 acțiuni nominative a 500 lei fiecare, cu o valoare totală a acțiunilor subscrise de 4.314.500 lei, din care suma de 264.720 lei reprezenta vărsămintele neefectuate. La aceeași dată, de la debitorii agricoli ce beneficiaseră de legea conversiunii se încasase suma de 1.929.931 lei, reprezentând 301 creanțe, rămânând neîncasată suma de 679.727 lei, conform registrului de debitori și a creanțelor scandente la 30 septembrie 1936.

La data de 15 mai 1938 suma de plată a debitorilor fostei Case de Credit a Agricultorilor era de 2.503.425 lei¹², de la 392 debitori, iar la sfârșitul aceluiași an, 337 debitori mai aveau de achitat suma de 2.461.523 lei. La aceasta se mai adăugau efectele în suferință neconversionate de la doi debitori, adică 24.000 lei, creditele garantate cu terenuri rurale în cuantum de 20.000 lei și debitele pentru mașini agricole de 33.675 lei, deci, în total, suma de plată era de 2.539.198 lei.

Desigur, lichidarea acestei instituții lăsa în sarcina Băncii "OITUZUL" și alte probleme ale operațiunilor fostei Case de Credit. Astfel, la 3 ianuarie 1939, Creditul Funciar Rural București solicita acestei bănci tabloul tuturor depunătorilor instituției lichidate pentru a verifica dacă au polițe în portofoliul Creditului Funciar Rural retrase de la B.N.R., pentru ca respectiva cotă ce le revine din lichidarea activului și pasivului C de C.a. Ag. din jud. Bacău să fie remisă Societății de Credit Funciar, spre a se trece în contul creanțelor respectivilor debitori care au avut reescontate polițe la Banca Națională și care au fost achitate de Creditul Funciar Rural.

După cum rezultă, vânzarea publică a valorilor, portofoliului și bunurilor instituției în lichidare a adepurs foarte greu, la unele licitații neprezentându-se nimeni. La cea de a zecea licitație solicitată de procuratorul Nicolau prin adresa din 6 februarie 1939 președintelui Tribunalului Bacău mai era de scos la vânzare publică suma de 2.461.523 lei¹³, sumă ce reprezenta portofoliul țărănesc aflat sub incidența legii din 7 aprilie 1934, dar și o parte a titlurilor executorii reieșite din tabelul cu numele debitorilor la 31 decembrie 1938, situație ce a fost evidențiată mai sus. După această ultimă adresă nu se mai pot urmări alte operațiuni de lichidare, întrucât nu mai există evidențe; desigur, se poate presupune că această licitație să fi fost și ultima.

Concluzionând, putem să observăm că soarta celor două instituții a fost decisă pozitiv, pentru prima și negativ, pentru a doua - ca urmare a acțiunii unor factori obiectivi și subiectivi, cu mari conotații și învățăminte și în zilele noastre, între care se situează:

- profesionalismul și răspunderea celor ce le-au administrat;
- corectitudinea și loialitatea operațiunilor bancare;
- viziune de perspectivă în alegerea plasamentelor bancare;
- asigurarea unui fond de rezervă viabil;
- păstrarea unor proporții corecte în operațiunile bancare, pentru evitarea riscurilor inutile și a stuațiilor de criză.

12. Ibidem, Situația debitorilor la data de 15 mai 1938

13. Ibidem, la 31 decembrie 1938